Oikeusministeriö 16.11.2015
Oikeushallinto-osasto, oikeusapu- ja ulosottoyksikkö
Hallitussihteeri Kirta Heine

Eduskunnan lakivaliokunnalle

U-jatkokirjelmä / Valtioneuvoston kirjelmä U 1/2014 vp eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (vapautensa menettäneiden oikeusapua koskeva direktiivi)

Komission ehdotus
Euroopan komissio on 27.11.2013 tehnyt ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ensivaiheen oikeusavusta rikoksesta epäillyille tai syytetyille henkilöille, jotka ovat menettäneet vapautensa, sekä oikeusavusta eurooppalaista pidätysmääräystä koskevissa menettelyissä. Direktiiviehdotukseen liittyy komission suositus rikoksesta epäiltyjen tai syytettyjen oikeudesta oikeusapuun rikosoikeudellisissa menettelyissä.

Direktiivin tavoitteena on varmistaa, että rikosoikeudellisissa menettelyissä vapautensa menettäneillä epäillyillä tai syytetyillä on mahdollisuus saada valtion kustantamaa oikeusapua jo ennen varsinaisen oikeusapupäätöksen tekoa.

Suomelle on ollut tärkeää saada direktiiviehdotuksen soveltamisalaan joustavuutta erityisesti vähäisenä pidettävien rikosasioiden osalta. Asia on ratkaistu neuvoston yleisnäkemyksessä tavalla, jonka Suomi voi hyväksyä.

Euroopan parlamentin LIBE-valiokunnan mietintö
Mietinnössä ehdotetaan komission ehdotuksesta ja yleisnäkemyksestä poiketen, että direktiivillä olisi lähtökohtaisesti sama soveltamisala kuin oikeudesta käyttää avustajaa annetulla direktiivillä (2013/48/EU). Direktiivin soveltamisalaa laajennettaisiin siten, että

1) vapaudenmenetys ei olisi edellytyksenä oikeusavun myöntämiselle ja
2) direktiivi kattaisi rikosoikeudellisissa menettelyissä sekä ensivaiheen että tavanomaisen oikeusavun.

Valtioneuvoston kanta
Valtioneuvosto katsoo, että direktiivin soveltamisalan laajentaminen esitetyllä tavalla ei ole perusteltua eikä tarkoituksenmukaista. Soveltamisalan laajentaminen edellyttäisi laajoja uusia keskusteluja sekä muun muassa uutta vaikutusarviointia. Laajentamisella saattaisi olla huomattavaa taloudellista merkitystä.

Mikäli ensivaiheen oikeusavun myöntäminen ei edellyttäisi vapaudenmenetystä, johtaisi tämä siihen, että jokaisella epäillyllä tai syytetyllä henkilöllä olisi ehdoton oikeus valtion kustantamaan oikeusapuun tietyn ajanjakson ajan. Tämä tarkoittaisi samalla oikeudesta käyttää avustajaa annetun direktiivin soveltamisalan laajentamista, mikä ei voi olla tarkoitus.

Jäsenvaltioiden oikeusapujärjestelmät eroavat toisistaan oikeusavun kelpoisuusedellytysten osalta. Direktiivillä ei ole ollut tarkoitus harmonisoida eri oikeusapujärjestelmiä. Tavanomaisesta oikeusavusta komissio on jo antanut erillisen suosituksen. Direktiivin soveltamisalan laajentaminen käsittämään myös oikeusapupäätökseen perustuvan oikeusavun ei ole tarpeen.